

L. h. 156.

1) Lebensversicherung
(Titel unvollständig)

nebst 21 - 17)

17

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE
PROVERBIO
DOCENDO DISCIMVS

QVAM
PRAESIDE *Lh 156*

IAC. VVILH. FEVERLINO
PHILOS. PRIM. ET RATION. PROF. PVBL.
IN ORDINE CIRCVLARI

D. VII MAII A. CLO ICCCXVIII
DEFENDET

SAMVEL BVRCKARDVS

BREGA-SILESIVS
PHILOS. ET THEOL. STVD.

ALTORFII
LITTERIS IOD. GVIL. KOHLESII ACAD. TYPOGR.

SACRAE CAESARAE MAIESTATIS
CONSILIARIO
EXCELLENTISSIMO
REGII GYMNASII BREGENSIS
DIRECTORI
IMMORTALIBVS MERITIS CELE-
BERRIMO
DOMINO
GODOFREDO THILONI
PRAECEPTORI EVERGETAE
AC PATRONO SVO
OMNI SVBMISSIONIS CVLTV AETERNVM PROSE-
QVENDO COLENDO AC DEVENERANDO
SPECIMEN HOC ACADEMICVM
CEV GRATI ANIMI TESSERAM
HVMILLIME DICARE VOLVIT

RESPONDENS.

§. I.

Proverbia, sive figurato sermone utantur, sive sola simplicitate & ponderosa brevitate se commendent, thesaurus Sapientiae Veteris merito putantur: Cavendum tamen est, ne caeco ductu eadem sequentes in errores abripiamur atque Praejudicii, quod vocant Antiquitatis jure accusemur: Non enim semper vera verba sunt Proverbia, sed falsum etiam quandoque continent, id quod Praeside Summe Rever. IOH. SCHMIDIO Joh. Aug. Olearius in Decadibus duabus Proverbiorum Falsiviorum Lipsiae. a. 1692. disputatis luculenter demonstravit. Solicitam igitur desiderant meditationem, quae partim verum Veterum sensum suppeditabit, partim aliis Veritatibus vel inveniendis vel confirmandis occasionem dabit, simulque justam eorum applicationem a mala detorsione discernere docebit. Tali ratione notissimum illud Proverbium, Docendo discimus, hac vice considerabimus, quam male id ipsum nonnunquam capiatur, quam bene autem in incrementum solidae eruditionis verti possit, ostensuri.

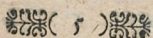
§. II.

In originem atque Autorem hujus aequae ac plerarumque sententiarum Proverbialium aliarum frustra inquiremus, quosdam tamen scriptorum veterum, qui mentionem ejusdem faciunt nominabo. CHALDAICA PARAPHRASIS verba Prov. XI, 25. : ומרנה גם הוא יורה: quae versio Tremelliana bene reddidit:

Et qui ubertim communicat idem amplius profundet i. e. habebit abundantiam, ut in posterum etiam liberaliter profundere possit, haec commutat: *מן דמאלף אף הוא ילף* *Qui docet etiam*

ipse discet; Idem vult expositio Hebraeorum a Polo in Synopsi Criticor. & Comment. ad h. l. citatorum: *Et qui docet, ipse quoque docebit*, subintellige *se ipsum*: Quae sane expositio in-

tegro Contextui, atque tam antecedentibus quam consequenti-
 bus (ubi de amore aliis hominibus exhibendo, atque præmiis di-
 vinæ gratiæ, quæ eundem manent, differitur,) non repugnat,
 modo verbis Hebraicis exactius responderet. SENECA Epist. VII.
 cum I. Lucilio suo conversationem promiscuam cum turba dissuasisset,
*Recede, inquit, in te ipsum, quantum potes, cum his versare,
 qui te meliorem facturi sunt: illos admitte, quos tu poses facere
 meliores. Mutuo ista sunt, & homines dum docent, discunt.*
 CLEMENS ALEXANDRINVS lib. I. Stromatum in prolixo quasi
 Præfamine, quo docendi necessitatem, utilitatem & modum des-
 cribit. p. m. 275. *Putei qui exhauriuntur, emittunt aquam magis
 perspicuam; corrumpuntur autem ii, quorum nullus est particeps.
 Ferrum quoq; usus servat purius, usus autem defectus ei generat
 rubiginem. Ut semel enim dicam exercitatio salubrem habitum
 ingenerat & spiritibus & corporibus. Nemo accendit lucernam &
 ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui
 accepti fuerunt convivio. Matth. V. Quid enim juvat sapientia,
 que non sapientem efficit eum, qui potest audire? Διδόντων ἡς μὲν
 θάψει πλείον. καὶ λέγων συναγοῶνται πολλαὶ οἰς ἐπανέσσω αὐτῶν*
*Docens saliquis plus discit, & dicens saepe una audit (auditorem
 agit, discit) cum iis, qui ipsum audiunt.* AUGUSTINVS Epist.
 VII. quæ in editione Monachorum Benedictin. e Congreg. S. Mauri
 est CXLIII. *Ego proinde fateor, me ex eorum numero esse co-
 navi, qui proficiendo scribunt, & scribendo proficiunt. Unde
 si aliquid vel incautius, vel indoctius a me positum est, quod non
 solum ab aliis, qui videre id possunt, merito reprehendatur, ve-
 rum etiam a me ipso; quia & ego saltem postea videre debeo, si
 proficio; nec mirandum est nec dolendum, sed potius ignoscen-
 dum atque gratulandum, non quia erratum est, sed quia impro-
 batum. Nam, nimis perverse se ipsum amat, qui & alios vult
 errare, ut error suus lateat. Ipsa hæc sui Augustini verba respe-
 xisse videtur LUTHERVS in Præfat. Tom. I. Altenb. similem er-
 rorum veniam petens, confitensque se ex eorum esse numero, qui,
 ut*

ut Augustinus de se ipso refert, scribendo aliosque docendo profecerunt, non ex iis, qui ex nihilo summi eruditissimique Doctores repente facti sunt. Ejusdem argumenti sunt versus illi Leonini, quos MICH. NEANDER inter Versus proverbiales Leoninos Ethicæ Veteri et Sapienti veterum Latinorum annexos retulit:

*Discere si queris, doceas, sic ipse doceris,
Et studio tali tibi proderis atque Sodali.*

itemque notissimi illi versiculi, quos ANDR. GARTNERVS Proverbialibus dicteris inferuit:

*Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria discipulum faciunt superare Magistrum.*

S. III.

Diversos autem nostrum, Docendo discimus, nanciscitur sensus, prout docendi et discendi vocabula nunc hos nunc illos significatus obtinent. Singulos ordine recensebo, deque iisdem meam sententiam exponam. Docere sensu atque modo levissimo dicuntur ii, qui doctrinas antea sibi incognitas e libro, quem ne quidem soli & cum debita meditatione perlustrarunt, propriissime legentes atque prælegentes, easdem juventuti suæ sibi que ipsis simul primum notas reddunt. Hujus generis Præceptores vix aliud agunt, quam quod viva voce puerorum atque adolescentum attentionem, quæ lectione languescere solet, provocant, quæ pueris obscura sunt atque difficilia ad captum discientium suorum explicant, atque frequentioribus quæstionibus & repetitionibus memoriæ eorundem imprimunt. Dari ejusmodi docentes præsertim inter eos, qui juventutem præter Latini sermonis fundamenta prægustu, ut ajunt, disciplinarum realium imbuere debent, experientia docet. Verum discere ipsorum periculosum est & plerumque exigui momenti. Nihil enim aliud obtinere solent, quam eorum quæ legerunt & docuisse sibi videntur, cognitionem historicam, atque memoriam, quamvis quoad hæc discipuli magis vegeti magistrum facile superare possint. Periculosa autem est hæc docendi & discendi ratio, siquidem imparati falsas æque ac veras, in-

utiles imo noxias aequè ac utiles doctrinas, prout nimirum boni vel mali iisdem obtigerint libri, imbibere simulque aliis tradere possunt. Tolli tamen vel minui hoc periculum potest, si prudens atque scientiæ peritus libros quosque optimos commendet, si iudicium Præceptoris accedat, quod legendò occasionem arripiat, postea de doctrinarum veritate, selectu, modo proponendi altius meditandi: ita fiet, ut non tam docendo, quam post docendum discat, quo in posterum docere possit. Ad eandem docendo discantium classem merito referuntur, qui altiora docere affectantes, cum tamen solida disciplinæ atq; fundamentorum ejusdem cognitione sint destituti, quæ ex obviis quibuscunque libris sine selectu & ordine corraferunt, vel scriptis vel viva voce propalare non erubescunt, docendo discere cupientes. His merito opponimus aliud proverbium: *Doceat qui didicit*, in Collectione Adagiorum Wecheliana p. 747. cum hac explicatione reperiendum: *Docere facilius ei, qui didicit, juxta illud: Discite sed a doctis. Nemo facilius artem tradit alteri, quam qui eam exacte calleat. Novit enim multa in compendium contrahere, novit obscuris dare lucem. Proinde quod quidam tot ambagibus circumagunt ac detinent adolescentes in disciplinis, in causa est aut quæstus, aut livor, aut imperitia.* Hos ipsos etiam reprehendit SOCRATES in PLATONIS Alcibiade I. *Μανικὸν γὰρ ἐν ἰσῷ ἔχεις ἐν χειρὶ μα, ἐν χειρὶν ὠ βέλτε, διδάσκων ἀ σὺν διδά, ἀμελήσας μανθάνει.* *Furiosum quiddam aggredi, o vir optime, statuisti docturus illa que nescis, discere eadem negligens. conf. celeberr. CHRISTIANI THOMASII Ausübung der Vernunft: Lehr cap. II. §. 16. sqq.*

§. IV.

Docere etiam intelligitur de repetitione auditorum, quæ sane, si Præceptore gaudeamus solide erudito, fideli, perspicuo atque prudente, fructu insigni carere nequit. Discimus exinde, an didicerimus: Ita EHRNFR. WALTH, de TSCHIRNHAVSEN in Medicina Mentis P. II. Sect. I. p. m. 45. *Si verum est, me aliquid concipere, potero sine dubio efficere; ut eundem conceptum, qui*
mibi

mibi est, aliis etiam eandem mecum concipiendi potentiam habentibus notum facere possim. Deinde memoriam repetitione exercemus, eidemque audita lectaque melius imprimimus, id quod peculiari sensu discere quandoque dicitur. Præterea ingenium hac ratione excolimus, donum proponendi comparamus, atque uno verbo docere discimus, saltem incipimus. Adhæc, quæ non nobis solis audimus, sed aliis iterum jam nunc communicanda esse scimus, majore attentione percipimus, ita ut non tam *docendo*, quam antequam docemus *audiendo*; sed docendi gratia eo melius *discamus*. Nihil jam de eo dicam, quod doctrinæ duabus pluribusve vicibus attente consideratæ non possint non propriis meditationibus novisque Veritatibus invenendis exoptatissimam ansam suppeditare. Hanc docendi rationem, quamvis tenuis adhuc sit atque docendi nomen vix mereatur, merito tamen cœu discendi viam commendat MORHOEIVS Polyhist. literar. lib. II. Cap. VIII. §. 29. e IOH. FORTII RINGELBERGII libro de ratione studiorum suadens, *ut non adulti tantum, sed pueri etiam, ea, quæ didicere, statim doceant alios; Novit enim, qui in numerosa prole rem optimo cum successu ita instituerunt, ut natu majores minores semper docerent; quæ mutua emulatio excitati fratres feliciter in studiis progressi sunt.* Exemplum suggerit ERYTHRAEVS Pinacotheca III. n. LXIV. Martham Marchinam Virginem Neapolitanam in Philologicis Philosophia & Theologia eruditam. *Fratres ipsius ibant quotidie, disciplina causa, in Gymnasium Soc. Jesu, a quo redeuntes tum mane tum vesperi cogebat eos reperere, quæ a magistris didicissent; quæ necessitate compulsi, attentius; quæ tradebantur, accipiebant, ac diligentius memoria custodiebant, ea vero, quæ erat ingenii acuminis, ex hac illorum repetitione, multo plus intelligebat, quam quantum monstraretur; adeo ut magistros ipsos eadem illa posse docere videretur.*

§. V.

Non raro Proverbium nostrum: *Docendo discimus, de statu atque*

atque officio docendi accipitur, in quo constitutos didicisse quidem oportet, non demum discere fundamenta præcipuasque scientiarum suarum veritates; factum tamen nonnunquam est, ut docendi munus consecuti discendi initium facere debuerint, vel in præcipuis fori sui scientiis, vel in iis, quibus vix ac ne vix quidem carere possunt. Quæ quidem res, si haud mediocres adsint ingenii vires, atque loco pristinae ignaviae summa accedat diligentia, quam etiam officii ratio extorquet, accedente maturo iudicii usu quandoque non omnino infelicitè cessit. De SVENONE Aarhusensi in Norwagia Sacerdote, qui A. C. CIO LXXI. floruit e Cramerii Chron. Pomer. Pontani Rebus Dan. & Saxonis Gramm. Hist. Dan. SEB. KORTHOLT Diss. de Studio Senili Kilon. A. 1701. habita p. 25. refert, ab omnium bonarum artium disciplina nudum atque inopem fuisse, ita ut solennem precationis latinae formulam, Deus Regem famulum tuum protege, a malevolis una syllaba erasa immutatam e summa ignorantia ita prælegerit: mulum tuum protege; ab illo autem tempore Regis ipsius admonitu & sumtibus literarum ludos petiisse, nec incitatum leviter, sed inflammatum quadam discendi cupiditate brevi spatio talem se præbuisse, ut non solum invidos suos, sed omnes Norwagiæ eruditos longe post se reliquerit intervallo, doctrina & meritis summam gratiam iniverit, atque omnium consensu ascenderit in sedem honoris ac dignitatis Episcopalis. Plerumque tamen temeritas hæc non potest non infelicem nancisci successum, quamvis enim ingenium tale sit felicissimum atque quibuscunque artibus & scientiis addiscendis aptissimum, incertum tamen est, an tempus aliaque circumstantiæ, quæ occasionem constituunt, concessura sint, ut potentia ista remotior in actum deducatur, multaque occurrere possunt officii obzundi partes, quæ sola ad eruditionem dispositione contenti non sunt, sed solidam præsentemque eruditionem requirunt. Accedit quod nimia festinatio, qua eo in casu scientias non perustrare sed percurrere oportet, solidam cognitionem nimium quantum impediatur. Paucis, cum futura non sint in nostra

pote-

potestate, injustum atque imprudens est, docendi munus in se recipere, cui tamen ferendo humeri de presenti longe impares sunt.

VI.

Accurate autem loquendo docere est Veritates sibi cognitatas aliis communicare, adeoque in docente primo loco requirit, imo præsупponit solidam artis & scientiæ, quam profiteri cupit, cognitionem; Discere est in Veritatum antea incognitarum notitiam venire; atque hinc contradictionem involvit docendo discere, si quidem de iisdem Veritatibus sermo sit, atque eas ipsas, quos docere cupis, simul discere velis. Neque etiam sensum hunc Proverbio nostro ejusdemque autoribus facile quis assignabit: nimis enim planus est statimque obuius, contra Proverbiorum consuetudinem, qua plura in recessu habere solent. Interim non desunt, qui contradictorium hunc sensum amplectentes, vel rerum omnium ignari, vel qualicunque sed superficiali cognitione instructi ad docendum accedunt, magnam inde sibi suisque auditoribus utilitatem vano conatu promittentes. Prioribus annumerandi sunt Fanatici, qui effrenis imaginationis ideas variis modis combinatas ceu divina oracula sibi aliisque firmissimo assensu recipienda cœcoque obsequio observanda proponunt, quorum ineptias Philosophi, καυοζήλιαν vero, qua Viros Θεοπνεύστους imitari ambitiose student, Theologi agnosunt atque declarant. Possent ad hoc docendo discendum genus quodammodo referri, qui in somno linguis ante sibi ignotis locuti, carmina Orationesque egregias recitarunt (inter quos eminere videntur exempla FEBVRII Regis Galliæ Pharmacopœi & Chymici, qui inter somniandum linguis peregrinis locutus, ac aliis in omnifaria, qua interrogatus, lingua responsa dedit, de quo CHR. THOMASIVS in der Historie der Weisheit und Thorheit P. II. ZANARDI, qui in somno currente discursu carmina pulcherrima Latina & vulgaria formavit, concionesque ordinatas pulchriores in somno confecit quam in vigilia, & quæ in vigilia multo cum labore non penetravit, in somno in promptu habuit, quod de se ipso refert in Tr. de Vniverſo Parvo, atque

Ephemerides Nat. Curios. anno III. Obs. 61. Decur. III. recen-
sent) itemque qui a dæmone obsessi captum suum longe superan-
tia docuerunt : verum hi non tam loquentes & docentes, quam
potius organa Dæmonum putari debent : de illis vero hoc loco
differere partim chartarum his Thesibus destinatarum angustia,
partim *μείδωσις* quæ suscipienda esset *εἰς ἄλλο γένος*, Physicum
nimirum, partim denique status ipsorum extraordinarius prohibent
vid. interim D. I. C. WESTPHALI Pathologia Dæmoniaca & ex-
cerpta ejusdem in Nov. Lit. Germ. a. 1706. inprimis p. 205. sqq.
Multo potius de iis dicendum est, qui, cum nonnisi superficialia &
imperfecta notitia instructi sint, quæ memoriæ, nonnunquam
chartæ unice inhæret, Præjudicio autoritatis innititur atque cer-
titudine, in plerisque etiam Veritate destituitur, docere tamen a-
lios conantur, h. e. veritates aliis proponere, quibus vel ipsi ca-
rent vel si nonnullas possident, de iisdem tamen certo persuasi esse
nequeunt. Graviter hoc vitium reprehendit THOMASIVS in
der Ausübung der Vernunft-Lehr Cap. II. §. 20. 21. 22. do-
cens tantum abesse, ut intemptivi ejusmodi docentes hac sua
temeritate proficiant, ut potius Præjudicia sua perpetua præcipi-
tancia confirmet, Intellectum suum confundant, seque ipsos inep-
tos reddant, quo minus ad agnitionem Veritatis unquam
perveniant. Ne quid dicam de damnis in discipulos inde proma-
nantibus, de quibus MORHOFII Polyh. liter. II. Cap. XI. §. 25.
sqq. & quæ ibidem laudatur VOGLERI Diss. de studiorum hodi-
ernis corruptelis evolvi possunt.

VII.

Peculiaris Proverbii nostri explicatio atque applicatio est,
quam e FORTIO MORHOFIVS proponit Polyh. lit. lib. II. Cap.
VIII. §. 28. innuens, docenti imparato, sed præcipuis fundamen-
tis scientiæ & artis suæ non destituto, inter docendum optimas
sepe succurrere observationes easque innotescere veritates, quæ
alias eundem latuissent; unde Fortius nunquam docendi munus
etiam ab imparato omnittendum svadet. Cui monito calculum
suum

suum addit Morhofius: *Sape mihi, ut hoc meo firmem exemplo, cum ad docendum maxime imparatus accessi, in extemporali prælectione necessitas ipsa extudit, quæ longa meditatione non incidissent.* Quem effectum summæ attentioni, quam auditor excitat, quæque omnem cogitationum dispersionem excludit, adscribendum judico. Nec raro eundem deprehendere poterimus in ea docendi ratione, quæ scriptis sese exerit: Concitatæ enim & quasi concentratæ, atque ad unum aliquod objectum directæ memoriæ, ingenii & iudicii vires, tunc, quando scribendi initium jam factum est, ea sæpe suggerunt, quæ antea auctor scripti nunquam sperasset vel prævidisset, unde opella sub manibus crescere dici solet. Neque vitio verti debet-Scriptori extemporalibus hisce cogitationibus indulgere, cum ante publicationem scriptum suum legere atque relegere, easdemque solícite examinare possit: Verum viva voce docentes, præcipue argumenta majoris momenti, extemporalibus ingenii sui suggestionibus vix tuto mofenduntur, ob iudicii præcipitantiam, quæ metuenda hoc in casu est, atque accedente Philavtia inordinata & Præiudicio electæ semel hypotheseos gravissimos inducere potest errores. Id tamen negari nequit, subitaneas ejusmodi cogitationes inter docendum subortas, post vero finita lectione accurate examinatas, præstantissimas suggerere posse Veritates, atque in tantum etiam Docentes docendo nonnunquam discere.

VIII.

Nova eaque omnium fere aptissima emergit nostri Proverbi interpretatio, si docendi vocabulo non ipsum docendi actum sed præparationem ad eundem ab erudito susceptam intelligamus. Quo sæpius enim iusta meditatione, diligenti lectione, solícitoque examine sententiarum hucusque a nobis receptarum ad docendum nos accingimus, eo melius in agnita Veritate confirmabimur, siubi errores quosdam amplexi fuimus eorundem loco veritates novas recipiemus, aliasque hucusque nobis ignotas vel e propria meditatione, confectariorum instar, vel e lectione obtinebimus. Ita

commode nostra facere possumus FORTII verba a Morhofio l. c.
 excerpta : *Vbi decies rem eandem docueris, plus te senties pro-*
fecisse, quam si fugiens lucem magno te domi labore confecisses.
Quæ alios docui, ea tam mihi perspecta sunt, quam corporis mem-
bra ipsa. Ea non aliter quam solis splendorem ante oculos hære-
re sentio. Horum cognitionem firmam esse, certam esse, frugem-
que proferre amplissimam experimento comperi. Hac explicati-
 one excitari atque moneri debent, qui cum solide sint eruditi, ex
 nimia tamen erga se dissidentia docere non audent. Soliditas quidem
 eruditionis & præcipuarum scientiæ alicujus doctrinarum notitia in
 docente prærequiritur, sed amplitudo cognitionis docendo & præ-
 parando ad docendum omnium optime obtinetur. Huc pertinet
 THOMASII §. 19. Cap. II. Prax. Log : Wenn wir gesagt /
 daß man zuvor aufraumen / und selbst die Wahrheit erkennen
 sollte / ehe man andern dieselbe beyzubringen sich unterfange /
 verstehen wir nur so viel / daß ein Mensch die Grund-Wahr-
 heiten derer Dinge / die er lehren will / verstehe / und die præ-
 judicia autoritatis und præcipitantiæ ernstlich zu bestreiten ange-
 fangen habe / nicht aber / daß er alles / was ein Mensch wissen
 kan / vollkommen verstehen müste. Denn er wird die Zeit sei-
 nes Lebens noch etwas zu lernen finden. Non immerito igitur
 illis, qui ad ampliorem tendunt eruditionem, e Morhoffii l. c. §.
 27. sequens commendamus FORTII consilium : *Simul atque in*
litterarum judicio promoveris nonnihil, enitere ut (per totum di-
em, si fieri possit) doceas ; ea doce, quæ noveris, si non omnia
nostræ. Sedulo curandum ut vel prece vel precio habeas unum, cui
ea, quæ velis, possis recitare. Si pro horis singulis exiguam pe-
cuniam dederis auditori, atque hoc modo quatuor aut quinque au-
reos expenderis, tantum comperies te profecisse, tum in literis,
tum in forma docendi, ut vel palam ea audeas profiteri. Imo
 utilitatem & necessitatem hujus Regulæ Augustinus & Lutherus
 locis supra §. II. prolatis edocere possunt, veniam errorum suo-
 rum e Proverbio nostro petentes atque innuentes, fieri vix posse,
 ut,

ut, antequam docuerimus, sollicitisque ad docendam præparationibus dogmata nostra exploraverimus, doctrinæ nostræ satis certæ sint, claræ atque ab erroribus purgata.

§. IX.

Denique, quia docendi nomine disputatio etiam intelligi, eaque inter docendi modos referri potest, hinc denuo aliqua non incongrua Proverbii nostri explicatio desumi potest. Disputando enim discimus, etiam si falsâ proponamus: sive enim Opponens serio sive exercitii tantum gratia errorem quendam propugnet, quo majorem Veritatis speciem eidem conciliabit, eo solidius peritus Respondens vel Præses objectiones resolvent, eoque certius Veritas & Opponenti & Auditoribus aliis innotescet. Deinde dum & Respondens & Opponens, quæ quisque vel experientia propria vel lectione vel meditatione didicit, pro re nata in medium proferunt, sibi invicem varia ante incognita addiscendi ansam mutuo præbent, & quod maximum est, varias novas observationes ex tempore inveniendi occasionem suppeditant; quam utramque non contemnendam utilitatem omnis conversatio eruditorum, præsertim vero Societates litterariæ, qua eruditi, iique bene præmeditati conveniunt, atque mutuo docent & discunt, egregie præstant. Præterea disputationes præparationibus iustis, quæ iisdem præmittuntur silem præmitti debent, profectus disputatorum insigniter promovent: de quibus aliisque disputationum usibus vid. si placet, Regulæ bene disputandi a. 1715. a me publicatæ Tab. I.

§. X.

Hucusque diversas Proverbii nostri explicationes, quas docendi ambiguitas dedit, consideravimus; nunc paucis etiam illos indicabimus sensus, quos diversæ discendi significationes eidem conciliant, quamvis plerasque non potuerimus non supra paucis attingere. Discere primum refertur ad solam cognitionem historicam, primum scientiæ elementum atque initium, quo sensu cum prima & levissima docendi ratione, quam lectionem sive præ-

tionem propriissime dictam nominavimus, §. III. conjunximus. Deinde discere dicuntur, qui semel cognita memoriae mandare altiusque infigere laborant, quod secundo docendi gradui, repetitioni, optime quadrare ostendimus. Porro discere idem est ac iudicio & ratiocinio Veritates antea incognitas amplecti; idque vel de integris scientiis earumque doctrinis fundamentalibus & principalibus, vel de minus principalibus earundem partibus intelligitur: Illas docendo discere velle, absurdum esse monuimus, quemcunque docendi modum ob oculos nobis ponamus. Nulla enim alia ad eruditionem via patet, quam quæ auditione bonorum doctorum, atque accurato eorum, quæ audivimus examine, lectione & sollicita meditatione absolvitur. Inerti quiete ad scopum hunc tendere ferme ridiculum atque in beneficia Dei injurium est, qui vires activas Menti atque Intellectui non frustra concessit. Rectius CICERO lib. II. de Orator. *Nemo, inquit, sapientia laudem sine summo studio & labore & doctrina consequi potest.* Quod si vero de partibus atque doctrinis scientiarum minus principalibus, de majore earundem amplificatione & illustratione, itemque de correctione errorum quorundam, qui a primo eruditionis initio adhæserunt, sermo sit, variis docendi rationibus hæc omnia disci posse, partim quod attempta cum meditatione docenti particulares nonnullæ eæque præstantissimæ observationes succurrere possunt, partim quod præparatio ad docendum hisce usibus destinata est, partim denique, quia disputatio eosdem fines consequi docet, lubentes concessimus. Huc imprimis respicit modus, quo CLEMENS ALEX. loco supra cit. nostrum Proverbium exprimit: *Διδάσκων πῶς μάθῃναι ἄλλῳ.* Docens plus discit, i. e. scientiam suam amplificat. Tandem discere vel ad ipsas doctrinas atque Veritates vel ad modum easdem proponendi atque auditoribus insinuandi refertur. Hunc ipsum docendo non tantum addisci posse sed etiam debere experientia quotidiana docet: quemadmodum enim omnis habitus alius exercitiis sæpius repetitis comparari debet; ita docendi etiam facilitas, atque donum veritates suas

suas ad captum discipulorum perspicue atque decenti ordine communicandi non sine docendi exercitiis obtineri potest. Verissime igitur hac quoque ratione Proverbium nostrum interpretari possumus :

Docendo docere discimus.

E Π Ι Μ Ε Τ Ρ Α

exercitii gratia a Respondente addita.

I.

Eruditio non male collocatur in memoria, secundum illud : Tantum scimus, quantum memoria tenemus.

II.

Eruditio tamen excludit Præjudicia imprimis autoritatis.

III.

Intellectus purus atque abstractiones insigne discrimen eruditi ab inerudito docent.

IV.

Qui veritatem communicare nequit, eruditus etiam censeretur non debet, secundum Proverbium : Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

V.

Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu.

Mein

Wein Freund/ ich sage frey/ Du hast in kurzer Zeit
 wo wahre Weißheit wohnt; zu deren Kostbarkeit
 doch mancher kluge Geist nach langem erst gedrungen:
 Diß zeigt diese Schrift. Ein jeder fällt mir bey/
 so deren Inbegriff nur mit Bedacht gelesen/
 daß hier Gelehrsamkeit und Kunst zu finden sey/
 die nach Pedanterey und nach gemeinem Wesen
 im g'ringsten gar nicht schmeckt. Wolan dann deinen Lohn
 wird auch dein Schlessen/ vor deines Fleisches Proben/
 Dir Wehrtem nicht entziehen. Wer weiß was dir nicht schon
 das Stücke und die Zeit daseibsten aufgehoben?

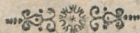
Dieses wenige wolte seinem wehrtesten Freunde
 wohlmeinend hinzu setzen

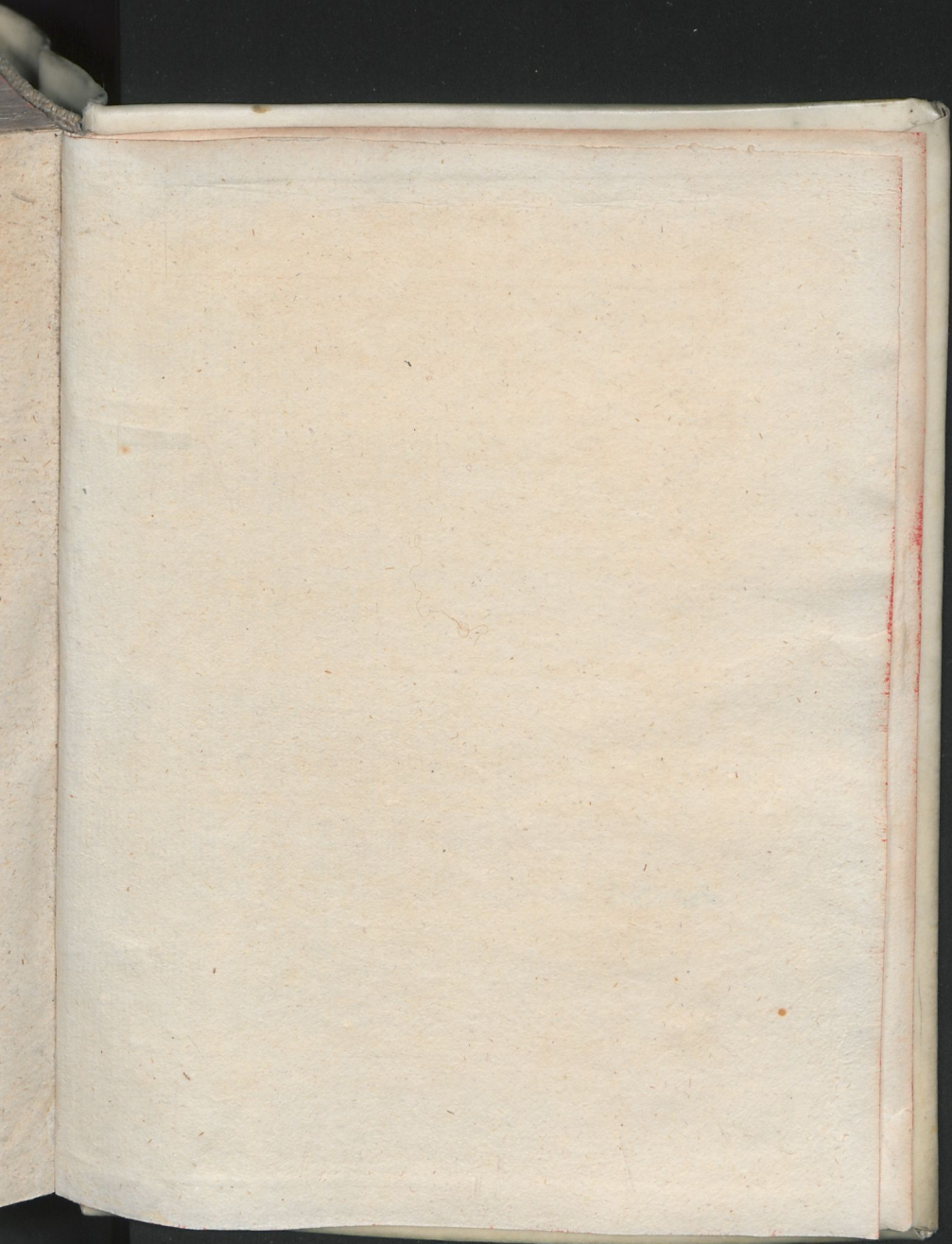
G. W. S

Doctrinæ ad metam cursu properare secundo
 Qui cupiunt, studeant aliosque subinde docere.
 Exemplo nobis proprio cupis hocce probare,
 Quaque soles semper, monstras hoc, dexteritate.
 Sic aliis poteris, Tibimet, servire DEOque,
 Præmia sic capies tandem, quæ digna Magistro.

*Literatissimo DN. RESPONDENTI pauca hæc
 rudi Minerva exarata gratulabundus apposuit*

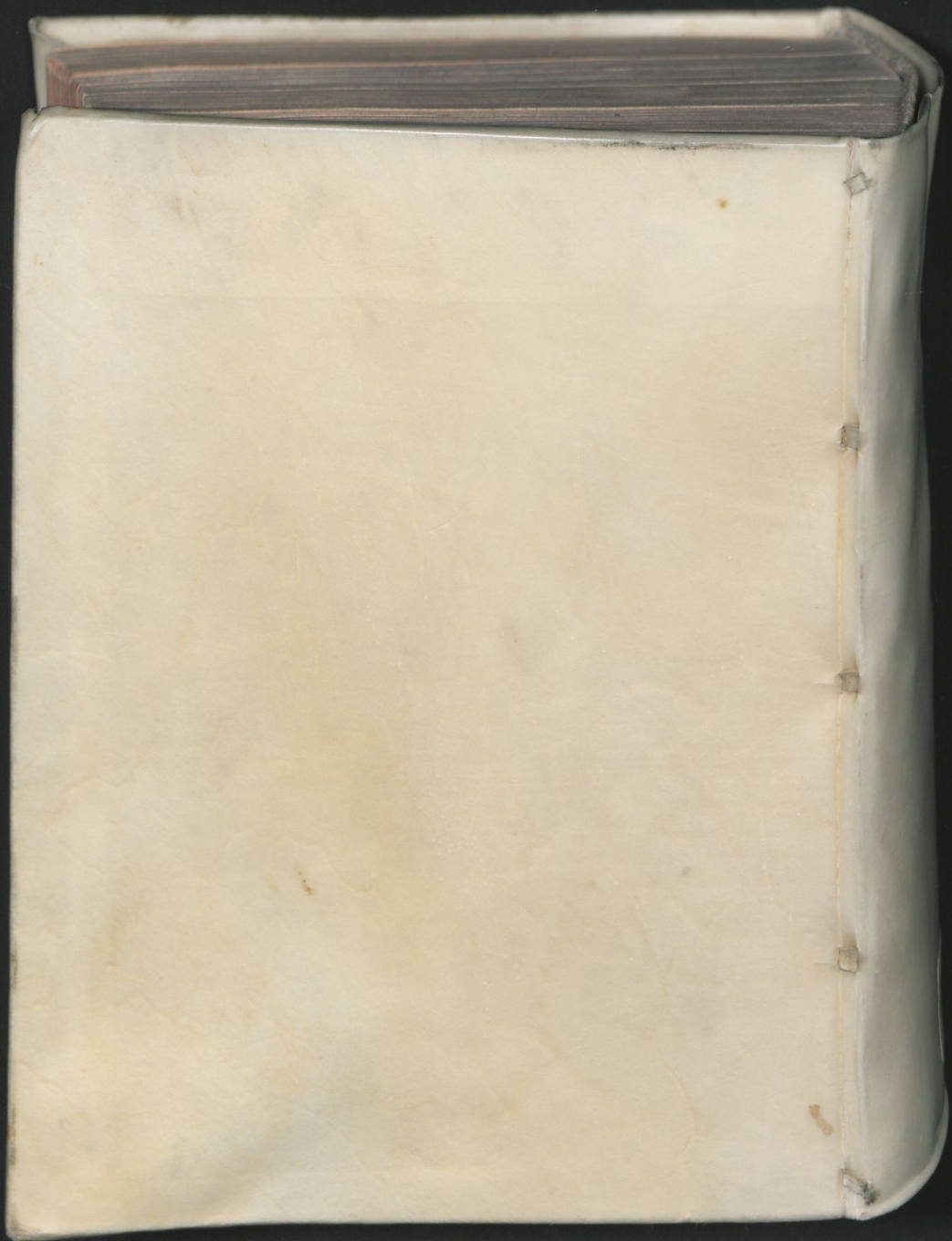
Christophorus Carolus Steer,
 Philof. & SS, Theol. Stud. Oppon.

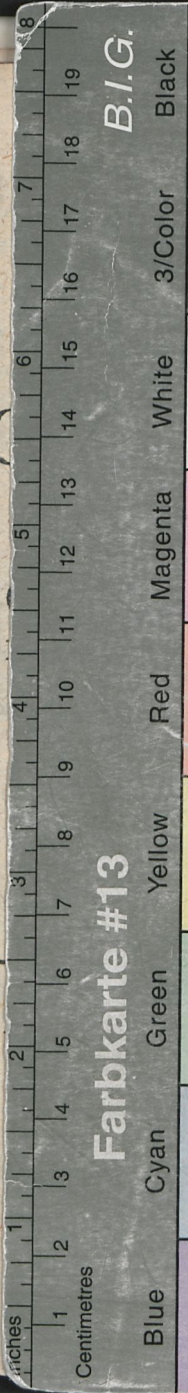

VON

DC
IA

17

OSOPHICA

BIO

ISCIMVS

Lh 156

VERLINO

N. PROF. PVBL.

VLARI

CCC XVIII

KARDVS

VS

STVD.

II ACAD. TYPOGR.

